

Innovatie-experimenten voor een multifunctionele groene ruimte

Na de gezamenlijke opstelling van de toekomstbeelden voor de land- en tuinbouw in 2030 is het systeeminnovatieprogramma voor multifunctionele bedrijfssystemen verder gegaan op het regionale spoor. Dit omdat blauwe en groene diensten een sterke regionale invulling kennen. Als aanpak koos het programma voor gebiedsontwikkeling op bedrijfsniveau. Dat houdt in dat de doelen op gebiedsniveau (de vraagkant) worden gerealiseerd door individuele bedrijven samen (de aanbodkant).

Voor de uitwerking van gebiedsontwikkeling op bedrijfsniveau zijn twee regio's met heel verschillende karakteristieken en problemen genomen: het Brabantse Maashorstgebied – tussen grofweg Schaijk, Nistelrode en Uden – en het westelijk veenweidegebied. Naast deze regionale aanpak heeft het programma ook een landelijk innovatieproject voor bevordering en ontwikkeling van agrobiodiversiteit op agrarische bedrijven: BIOdivers.

>> Regionale toekomstbeelden

Voor elk gebied zijn, op basis van interviews met gebiedspartijen, eerst drie 'extreme' toekomstbeelden geformuleerd voor 2030. Voor het westelijk veenweidegebied zijn dit het stadsgerichte, het productiegerichte en het natuurgerichte bedrijf. Het Maashorstgebied heeft zakelijke, landschappelijke en natuurlijke landbouw uitgewerkt. Vervolgens zijn de grootste belemmeringen, ofwel transitiepunten, op economisch, landschappelijk en natuurlijk gebied benoemd die de realisatie van de toekomstbeelden in de weg staan. Voorbeelden daarvan zijn onvoldoende samenwerking tussen gebiedspartijen in de Maashorst of ongelijke waterstanden in het veenweidegebied. Het geheel van toekomstbeelden en transitiepunten legde de basis voor een groot aantal innovatieve projecten. Tijdens gebiedsworkshops

hebben ondernemers en andere gebiedspartijen hieruit de in hun ogen meest veelbelovende uitkozen, projecten waaraan zij ook willen meewerken. Inmiddels hebben zij de projectideeën uitgewerkt.

>> Maashorst

In de Maashorst is de spanning tussen landbouw, natuur, recreatie en oprukkende bebouwing sterk voelbaar. Een groot deel van het gebied is opgenomen in de Ecologische Hoofdstructuur. Ook maakt het deel uit van twee reconstructiegebieden (Peel & Maas en Maas & Meierij), wat betekent dat de intensieve veehouderij moet verdwijnen en dat er een zonering moet komen van EHS-, extensivering- en verweving-gebied. Agrarische bedrijven moeten verplaatst worden of zich aanpassen aan de veranderende eisen die aan het gebied worden gesteld. In het Maashorstgebied is een groot aantal projectideeën opgenomen in het 'Projectenprogramma Maashorstboeren', dat het systeeminnovatieprogramma samen met de Vereniging de Maashorstboeren en ZLTO heeft opgesteld. Wat de boeren uiteindelijk beogen is dat hun programma wordt opgenomen in de uitvoeringsprogramma's van de twee reconstructiegebieden. Enkele projecten zijn al begonnen of in voorbereiding, zoals landschapsmaïs, buurtschapsnatuurplannen en wandelroute over boerenland.

Enkele innovatieprojecten Maashorstgebied

Landschapsmaïs Hoge maïs ontsiert het landschap en is verkeersonveilig. In de Maashorst ligt een demonstratieproef met kortere rassen.

Buurtschapsnatuurplannen Met natuurplannen op buurtschapniveau kan een samenhangend ecologisch netwerk op gebiedsniveau ontstaan. Beleidsdoelen worden beter gerealiseerd, terwijl ook rekening gehouden wordt met wensen van individuele ondernemers.

Impressie van vernieuwende vormen van grondgebruik in het westelijk veenweidegebied

Enkele innovatieprojecten westelijk veenweidegebied

Bewerking van beheergras Het areaal beheergras groeit. Beheergras heeft echter een relatief lage voederwaarde. Gezocht wordt naar een nieuwe bewerkingmethode, waarbij de voederwaarde van natuurgras toeneemt. Zo is natuurbeheer goed te combineren met de agrarische bedrijfsvoering.

Vernieuwend waterbeheer Boeren en waterschappen ontwikkelen een innovatieve methode om de bodemdaling te vertragen. Het principe is gebaseerd op een combinatie van dynamisch peilbeheer en onderwaterdrains.

>> Westelijk veenweidegebied

Hier gaat het deels om andere dingen. De melkveebedrijven hebben minder goede productieomstandigheden dan elders in Nederland, door onder andere slechte verkaveling en ondiepe ontwatering. Veel boeren, essentieel voor het behoud van het karakteristieke landschap van sloten, gras en koeien, trekken weg. Waar in de Maashorst samenwerking het sleutelwoord is, ligt hier het accent op technische vraagstukken en andere vormen van grondgebruik. Maar ook hier gebeurt dit door intensieve samenwerking van verschillende gebiedspartijen. Een aantal projecten is begonnen en van andere ligt het projectvoorstel klaar.

>> BIOdivers

Het innovatieproject BIOdivers onderzoekt of akkerranden natuurlijke vijanden van plaaginsecten stimuleren en zo bijdragen aan het voorkomen en onderdrukken van plagen in de biologische akkerbouw en groenteteelt. Dit wordt gedaan op het proefbedrijf OBS in Nagele. Daar wordt een biologisch bedrijfssysteem met een netwerk van akker-

randen vergeleken met een identiek systeem zonder randen. BIOdivers wil bijdragen aan nieuwe, duurzame bedrijfssystemen waarbij gewasgezondheid gebaseerd is op preventie en de natuurlijke weerstand van het agro-ecosysteem. Het project moet vooral duidelijk maken hoeveel biodiversiteit nodig is en hoe groot de percelen moeten zijn voor een goede beheersing van plagen. Ook wordt bekeken hoe een dergelijk bedrijfssysteem kan bijdragen aan de totale biodiversiteit van het agrarische gebied. Het onderzoek wil bouwstenen aandragen voor nieuwe bedrijfssystemen die uitgaan van een betere benutting en integratie van biodiversiteit in de bedrijfsvoering, onder andere door preventie van plagen. Deze kennis wordt ingezet in andere projecten en praktijkt netwerken voor systeeminnovaties.

>> Meer informatie

Marleen Braker (westelijk veenweidegebied), [e marleen.braker@wur.nl](mailto:marleen.braker@wur.nl)
Gerko Hopster (Maashorst), [e gerko.hopster@wur.nl](mailto:gerko.hopster@wur.nl)
Frans van Alebeek (BIOdivers), [e frans.vanalebeek@wur.nl](mailto:frans.vanalebeek@wur.nl)

BIO-divers in vogelvlucht: op het proefbedrijf OBS in Nagele is in een biologische teeltsysteem (10 ha) - met een zesjarige vruchtwisseling van akkerbouw- en groentegewassen – een netwerk van permanente akkerranden aangelegd: In één richting van het systeem nemen de afstanden tussen de akkerranden af, terwijl in de andere richting de soorten- en bloemenrijkdom van de randen toeneemt. Deze toename bereiken we door gevarieerde inzaai en verschillende maairegiems. Het resultaat is een gradiënt van toenemende biodiversiteit en intensiteit. Een tweede systeem van 8 hectare met dezelfde 6 gewassen maar zonder akkerranden fungeert als referentie- en controlesysteem. Dit is het systeem BIO-intensief.